

مجموعه آثار: (۲)

آیت الله سید محمود طالقانی

به کوشش:

موسی فقیه حقانی

عنوان و نام پدیدآور	مجموعه آثار: (۲) آیت سید محمود طالقانی/ به کوشش موسی فقیه حقانی.
مشخصات نشر	تهران: مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران: شهرداری تهران (معاونت امور اجتماعی و فرهنگی)، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	۶۲۹.
شابک	978-964-2834-39-6
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتاب حاضر به مناسبت همایش نکوداشت یکصدمین سالروز تولد آیت الله سید محمود طالقانی (ره) منتشر شده است.
موضوع	طالقانی، سید محمود، ۱۲۸۹-۱۳۵۸. —کنگره ها.
شناسه افزوده	فقیه حقانی، موسی، ۱۳۴۲-. گردآورنده
شناسه افزوده	مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران
شناسه افزوده	شهرداری تهران
رده‌بندی کنگره	الف ۱۳۸۹/۷۲۵۸ BP۲۲۳۲/۷
رده‌بندی دیوینی	۲۹۷/۹۹۸
شماره کتابشناسی ملی	۲۲۴۳۶۸۱

معاونت امور اجتماعی و فرهنگی

مؤسسه مطالعات
تاریخ معاصر ایران

نام کتاب: مجموعه آثار (۲): آیت الله سید محمود طالقانی (ره)
به کوشش: موسی فقیه حقانی
ناشر: مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران و شهرداری تهران (معاونت امور اجتماعی و فرهنگی)
حروفچینی و صفحه‌آرایی: مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران
تهران، خیابان ولی عصر، خیابان شهید فیاضی (فرشته)، نبش چناران، شماره ۱۵
صندوق پستی: ۱۹۳۹۵/۱۹۷۵ تلفن: ۲۲۰۰۳۴۶۹ دورنگار: ۲۲۶۰۲۰۹۶
نشانی وب: <http://www.iichs.org> پست الکترونیکی: info@iichs.org
چاپ: مرکز چاپ نشر شهر
تعداد: ۵۰۰۰

چاپ اول ۱۳۸۹

قیمت: ۶۰۰۰ تومان

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۲۸۳۴-۳۹-۶

کلیه حقوق این اثر متعلق است به ناشر می‌باشد

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۵-۱۷۰	گفتارهای دینی، اجتماعی، اخلاقی، فلسفی، تربیتی
۱۷۱-۱۹۷	ابراهیم
۱۹۵	متن پیام آیت الله طالقانی پس از آزادی
۱۹۹-۲۲۸	چند مقاله
۲۰۱	در انتظار ظهور حضرت مهدی (عج)
۲۰۱	دوره حیاتی یک انسان
۲۰۲	تکامل جامعه اسلامی
۲۰۴	حقیقت فطری
۲۰۷	سخنی از نهج البلاغه
۲۰۹	ندای حق و حق پرستی
۲۱۱	چگونگی قضاوت و حکومت
۲۱۳	مسئولیت انسان نسبت به خود
۲۱۷	طبیعت، غریزه، فطرت
۲۲۱	ممیزات مکتب اسلام
۲۲۳	قرآن جاویدان
۲۲۵	لاک پستی در دخمه ای

۲۲۹-۲۴۰	فطرت و توحید
۲۳۱	پدیده دین - آیه فطرت
۲۳۵	توحید از نظر اسلام
۲۴۱-۳۰۸	شهادت و شورا
۲۴۷	اولین نماز جمعه
۲۵۵	دومین نماز جمعه در دانشگاه تهران
۲۶۳	نماز سوم
۲۷۱	چهارمین نماز جمعه (روز مخصوص قدس)
۲۷۹	خطبه‌های نماز عید فطر
۲۸۹	ششمین نماز جمعه
۲۹۹	هفتمین نماز جمعه در بهشت زهرا
۳۰۹-۳۷۸	تبیین رسالت برای قیام به قسط
۳۱۱	قیام مردم به قسط
۳۱۲	شعارها بر اساس تفکر و ایمان
۳۱۳	هدف رسالت انبیاء
۳۱۵	قیام برای خدا و با اتکاء به خود
۳۱۸	قیام به قسط بعد از تبیین
۳۱۸	بحث قرآنی برای تقویت زیربنای نهضت
۳۱۹	رهایی، مبدأ حرکت رسل و پیروان رسل است
۳۲۰	کتاب، اصول تدوینی و میزان، معیار است
۳۲۱	وقتی مسایل زندگی با معیارها روشن شد مردم به قسط قیام می‌کنند
۳۲۳	یاری کردن خدا، یاری کردن بنده خداست
۳۲۶	روش و هدف انبیاء
۳۲۶	جنبه‌های نفی و اثباتی انقلابها
۳۲۸	روش و هدف انبیاء چه بوده است؟
۳۲۹	رسالت ملازم با بینه است
۳۲۹	اصول قانون و معیارهای زندگی
۳۳۰	هدف غایی رسالت، قیام مردم است
۳۳۲	چون مسئولیت تشخیص هم باید بدهید

رهبر کسیست که قسط را اقامه بکند	۳۳۵
حرکت ایثار و مقاومت	۳۳۸
مکتب انبیاء برای حزب خاصی نیست	۳۳۸
در جامعه «قسط» جایی برای جزمیت نیست	۳۴۰
حرکت ما اسلامی است نه اسلامی - ملی و نه چیز دیگر	۳۴۱
قیام به قسط هماهنگی با جهان آفرینش است	۳۴۲
شرط اصلی امامت و رهبری	۳۴۳
خواست این حرکت چیست؟	۳۴۵
پیام این حرکت ایثار است و مقاومت	۳۴۷
استفاده از آهن برای تحقق قسط	۳۵۲
خلاصه بحث گذشته	۳۵۲
هر چه اندیشه قوی تر، قیام و حرکت شدیدتر است	۳۵۳
همه مردم به صورت یک بدن قیام می کنند	۳۵۵
ضدقسطها را باید به زور آهن سر جای خود نشانند	۳۵۹
بَرّاترین سلاح ما در حال حاضر مظلومیت ما است	۳۶۱
هر ایدئولوپی و گروه بندی جز آنچه مردم می گویند خیانت به نهضت است	۳۶۳
نظام آفرینش بیانگر قسط است	۳۶۶
نظام قسط هماهنگ با نظام آفرینش است	۳۶۷
آزادی و قسط هدف انقلابها بوده است	۳۶۹
هدف همه شما آزادی مردم باشد	۳۷۴
ما وارث فریادیم	۳۷۸
آیه حجاب	۳۷۹-۳۹۲
ولیعزین بخمرهن	۳۸۵
اسلام و مالکیت	۳۹۳-۶۲۹
تکامل مالکیت	۳۹۷
مالکیت در فطرت آدمی و غریزه حیوانات	۳۹۷
آغاز تقسیم کار، توزیع، مبادله، پول، سرمایه داری	۴۰۰
پیدایش نظریات و قوانین	۴۰۱
از طریق فریضه و تصویر مدینه فاضله	۴۰۳

۴۰۹	مرکانتیلیست‌ها یا سوداگران
۴۱۹	پیدایش قدرت کارگری
۴۲۷	آراء مارکس
۴۳۷	ادیان از نظر مارکسیسم
۴۳۴	فلسفه و علم
۴۳۷	طبقات
۴۳۸	اشتراکی اولی
۴۳۹	جامعه بردگی
۴۴۱	اجتماع اقطاعی (فئودالیسم)
۴۴۱	تحول به سوی سرمایه‌داری (کاپیتالیسم)
۴۴۳	مقیاس ارزش (قیمت)
۴۴۶	سرمایه‌داری (کاپیتالیسم) و تحول
۴۴۹	تجاوز از حدود داخلی و استثمار دیگران
۴۵۰	حکومت دیکتاتوری کارگری (پرولتاریا)
۴۵۱	محو طبقات و طلوع عدل
۴۵۳	آزادی سرمایه‌داری بی‌قید و بند و آثار آن
۴۵۷	آزادی و راه تأمین آن
۴۵۹	ارزش انسانی عمل
۴۶۲	ارزش واقعی (ضروری و کمالی)
۴۶۳	ارزش مبادله
۴۶۵	خلاصه
۴۷۱	اقتصاد در پرتو ایمان و اعتقاد
۴۷۲	شکل اجتماع و حرکت تاریخ
۴۷۸	اسلام اجتماع و اقتصاد مجزا و غیرعلمی ندارد
۴۷۹	ریشه‌های قوانین اسلامی
۴۸۰	نقایص قوانین عرفی
۴۸۴	پیش از حل مشکل ایمان به قانون بشر مشکلات نفسانی دیگری دارد
۴۹۱	پایه‌های اقتصادی اسلام و ریشه‌های احکام آن
۴۹۷	زمین از نظر فقه اسلامی دو قسم است

۴۹۹	..... نظر کلی اسلام درباره اراضی آباد
۵۰۴	..... وضع ملکداری و تیولداری در ممالک اسلامی
۵۰۷	..... سنت وقف
۵۰۹	..... پول و مشکلات اقتصادی ناشی از آن
۵۱۴	..... اسلام و تحریم ربا
۵۱۸	..... تشخیص ربا
۵۱۹	..... از نظر اسلام جمع و گنجینه کردن زر و سیم ممنوع است
۵۲۵	..... تجارت محدود و مشروع
۵۴۰	..... تنوع و تحرک درآمدهای اسلامی
۵۴۱	..... محیط تربیت و روابط اسلامی
۵۴۳	..... از هر کس به قدر استعداد و برای هر کس به قدر احتیاج
۵۴۵	..... ممیزات و مخصصات اقتصاد اسلامی
۵۷۹	..... اختلاف و امتیاز طبقات و منشأهای آن
۶۰۰	..... تا اعلامیه حقوق بشر
۶۰۴	..... محرک مبارزات بشری
۶۱۴	..... اسلام برای سست کردن ریشه‌های عمیق بردگی و محو آن چه راهی می‌توانست پیش گیرد؟
۶۱۷	..... آیا اسلام می‌تواند از جنگ چشم‌پوشد و در طره آن بی‌نظر باشد؟

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

ابوذر زمان، ایت الله سید محمود طالقانی در زمره برجسته ترین شخصیت های دخیل در انقلاب اسلامی است که ضمن مجاهدت و مبارزه سیاسی بر علیه استبداد پهلوی و استعمار و استکبار غربی در عرصه فرهنگی نیز دست به مجاهده زد و با تولید فکر سعی کرد به سهم خود خلاء فکری جریانات مذهبی و جوانان انقلابی را پر نماید. تمام دغدغه آن مجاهد کبیر این بود که اسلام به عنوان یک مکتب، قدرت پاسخگویی به نیازهای بشر را دارد و می تواند از عهده حل مشکلات مسلمانان و بشریت برآید. در همین راستا از تولید فکر و اندیشه حتی در زندانهای رژیم دیکتاتوری پهلوی دست بر نداشت.

مجموعه حاضر، مجموعه ای است از مقالات و سخنرانیها و مصاحبه های ایشان که به مناسبت برگزاری همایش نکوداشت یکصدمین سالگرد تولد ایشان از سوی ستاد برگزاری همایش و به همت مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران و معاونت فرهنگی - اجتماعی شهرداری تهران منتشر می شود.

گفتارهای رادیویی در بهمن ۱۳۲۵ به درخواست رادیو تهران در قالب سلسله مقالات ارائه شد که سپس به صورت مستقل طبع شد، این دوره ایران شاهد فتنه فرقه دموکرات جهت تجزیه آذربایجان و تکا پوهای مارکسیستی در کشور ما می باشد. از سوی دیگر رهایی از دین ستیزی رایج در دوره دیکتاتوری رضاخانی و تلاشهایی که غربگرایان و دین ستیزان برای نابودی جامعه ایرانی داشتند ایجاب می کرد عالمان دینی به طرح مباحث اسلامی با استفاده از وسایل موجود بنمایند. رویکرد این مقالات بیشتر اخلاقی و تربیتی است.

دعوت مردم به حرکت و خروش با تبعیت از مکتب علی(ع) و مکتب سیدالشهداء که ادامه راه ابراهیم و پیامبران ابراهیمی است، دغدغه‌های آیت‌الله طالقانی را در عصر خود آشکار می‌سازد و در مقاله در انتظار ظهور حضرت مهدی(عج) تداوم راه انبیاء را که تشکیل دولت حق و عدالت‌گستر است را متذکر می‌شود. مقاله مسئولیت انسان نسبت به خود، متذکر این نکته است که انسان نباید نظام طبیعی دستگاه طبیعت که جسم انسان نیز در آن زمره است به هم بزند و با تأسی به دستورات انبیاء که در قالب شریعت ارائه شده است می‌بایست از قوای خود نهایت بهره را برای رسیدن به کمال ببرد. در مقاله طبیعت، غریزه، فطرت ضمن نقد دیدگاه‌های پوزیتیویست‌های اروپایی که خود را اسیر محسوسات نموده‌اند، فطرت را نخستین ظهور عقل دانسته و آن را اصل و مبدأ همه معلومات معرفی می‌کند. در مقاله ممیزات اسلام ابوذر زمان مشخصه‌های اسلام به عنوان یک مکتب را معرفی می‌کند و ضمن انتقاد از غربگرایان که هوش و حواس خود را از هدایت پیغمبران برگرفته و متوجه غرب شده‌اند به ناکارآمدی علم در دستیابی به هدف غایی خلقت انسان اشاره می‌نماید. لاک‌پشتی در دخمه گفت‌وگوی مجازی بر سر قبر معاویه است با او که نور قرآن را از مسلمین دریغ کرد و به اسم دین جنایات فراوانی را مرتکب شد. در مقاله توحید از نظر اسلام به نقش سازنده توحید و یکتاپرستی در اصلاح انسان و مناسبات انسانها با یکدیگر در عرصه اجتماعی اشاره می‌نماید. و مقاله «ما وارث مکتب خون هستیم» ضمن اشاره به قسط و عدالت، عملیات تخریبی گروه‌های چپ‌گرای مارکسیست در تاریخ معاصر ایران و نهضت‌هایی نظیر ملی شدن صنعت نفت یادآور شده و آنها را از تکرار اشتباهات گذشته نهی می‌کند.

مجموعه «تبیین رسالت برای قیام به قسط» سخنرانی‌های آیت‌الله طالقانی در مسجد هدایت در شرح آیه «قیام به قسط و حدید» است که در آذر و دی ماه ۱۳۵۷ در اوج انقلاب اسلامی «در سرزمین اسلام و سرزمین امامت و شیعه» ایراد شد و با ذکر هدف رسالت انبیاء از خلال تفسیر آیاتی از سوره مبارکه حدید بر قیام به قسط و قیام برای خدا تأکید می‌نماید. اساساً طرح مباحث قرآنی از سوی آیت‌الله طالقانی برای تقویت زیربنای نهضت صورت می‌گیرد و قیام قسط از نظر ایشان بعد از تبیین مبانی نظری قیام و حرکت صورت می‌گیرد و این مشکل اغلب حرکت‌های سیاسی آن دوره بود که بدون تبیین وارد مبارزه شده و دچار آفات فکری و التقاط می‌شدند. و برای رهایی از این

معضل می‌گفت: «... ندای انبیاء به گوش شما می‌رسد به وسیله خلفای انبیاء... نظام نبوت می‌گوید: بنشین، تبیین کن، بفهم، تفکر کن، دنبال فکرت پیش برو. حرکت اجتماعی می‌بایست با اقتدا به امامی صورت بگیرد که بر اساس کتاب حکومت می‌کند و قیام‌کننده برای برپایی عدالت است. از نظر طالقانی یک اجتماع قائم، اجتماعی است که اصلاح و افضل و نزدیک‌تر به خدا در رأس مخروط در جلوی اجتماع باشد نظیر سیدالشهداء و افراد اجتماع بالطبع بر حسب استعدادها و لیاقتها طبقه‌بندی بشوند نه بر حسب عناوین قسط و عدالت مد نظر آیت‌الله طالقانی هیچ نسبتی با تفکرات التقاطی و چپ و راست رایج در آن عصر نداشت و با صراحت اعلام می‌کند نهضت ما اسلام خالص است و هیچ التقاطی ندارد. وی با اشاره به تأثیر مخرب مکتبهای التقاطی در نهضت مشروطه مجدداً اعلام می‌کند نهضت ما اسلامی خالص است.

مروری بر این مجموعه و دیگر آثار آیت‌الله طالقانی نشان‌دهنده روح متعالی و جستجوگر آن عزیز از دست رفته است که دغدغه احیای قدرت اسلام و مسلمین را آرزو داشت.

امیدواریم چاپ این آثار پشتوانه‌ای باشد برای حرکت توفنده و انقلابی ملت ایران که پس از ۳۱ سال مقاومت همچنان بر آرمانها و دغدغه‌های امام راحل و یاران باوفایش پای می‌فشارند.

موسی فقیه‌حقانی

دبیر و مسئول ستاد همایش